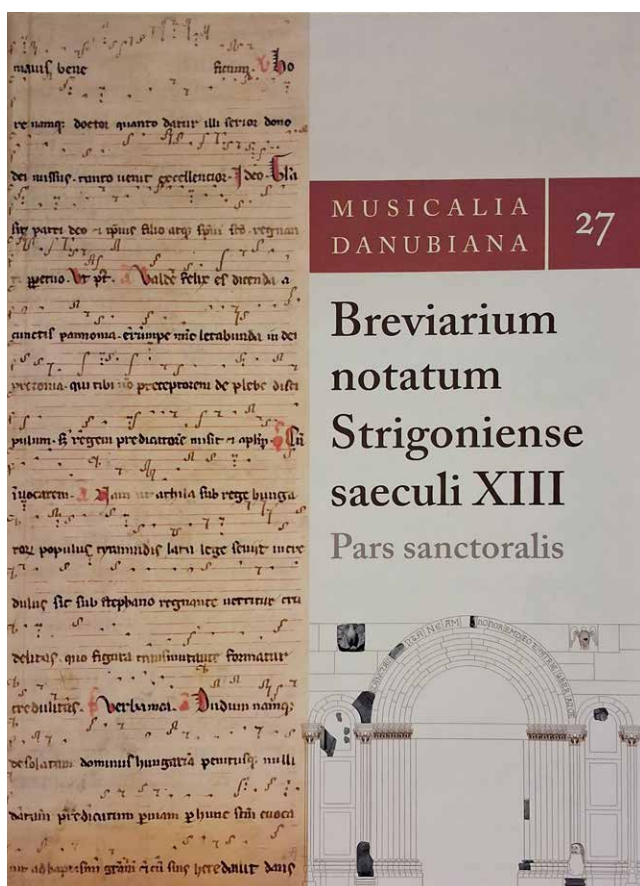

„A kodikológia magasiskolája” – kötetbemutató az Akadémián

2026. március 2-án zajlott az MTA dísztermében Szoliva Gábor OFM *Breviarium notatum Strigoniense saeculi XIII.: Pars sanctoralis* címmel a HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet gondozásában frissen megjelent kötetének bemutatója. A kodikológiai, zene- és liturgiátörténeti szempontból is jelentős új eredményeket hozó, eddig elveszettnek hitt forrást feldolgozó kutatás a középkori esztergomi énekes zsolozsmagyakorlat szentek ünnepeire és egyéb ünnepnapokra szóló részét, az esztergomi kottás breviárium második kötetét rekonstruálja. A kódexpár első, temporale kötetét a jellegzetes középkori magyar kottairás meghatározásával párhuzamosan azonosították egy prágai premontrei könyvtárban az 1980-as évek elején, a kiemelkedő jelentőségű forrás második köteté azonban ekkor nem került elő.

Szoliva Gábor az egykori zágrábi székesegyházi könyvtár, ma Metropolitanska knjižnica Zagrebačke nadbiskupije gyűjteményében, 17. század végi könyvkötéseken talált rá az egykori kódex töredékek formájában fennmaradt lapjaira. Bár az eddig megtalált és azonosított 272 töredék legnagyobb része kötetlábrára ragasztva, csak az egyik oldalán vizsgálható, az eredeti kódexnek így is igen jelentős része érhető el a bemutatott kötetben részletes paleográfiai, kodikológiai, dallami és liturgikus elemzésekkel kísérve, magyar, angol és horvát nyelvű kísérőtanulmányokkal. A kötet második fele, a megtalált anyagot bemutató facsimile rész szép fényképei, egyben a kódex rekonstrukciója a <https://bns.zti.hu/> online adatbázisban is elérhetőek.

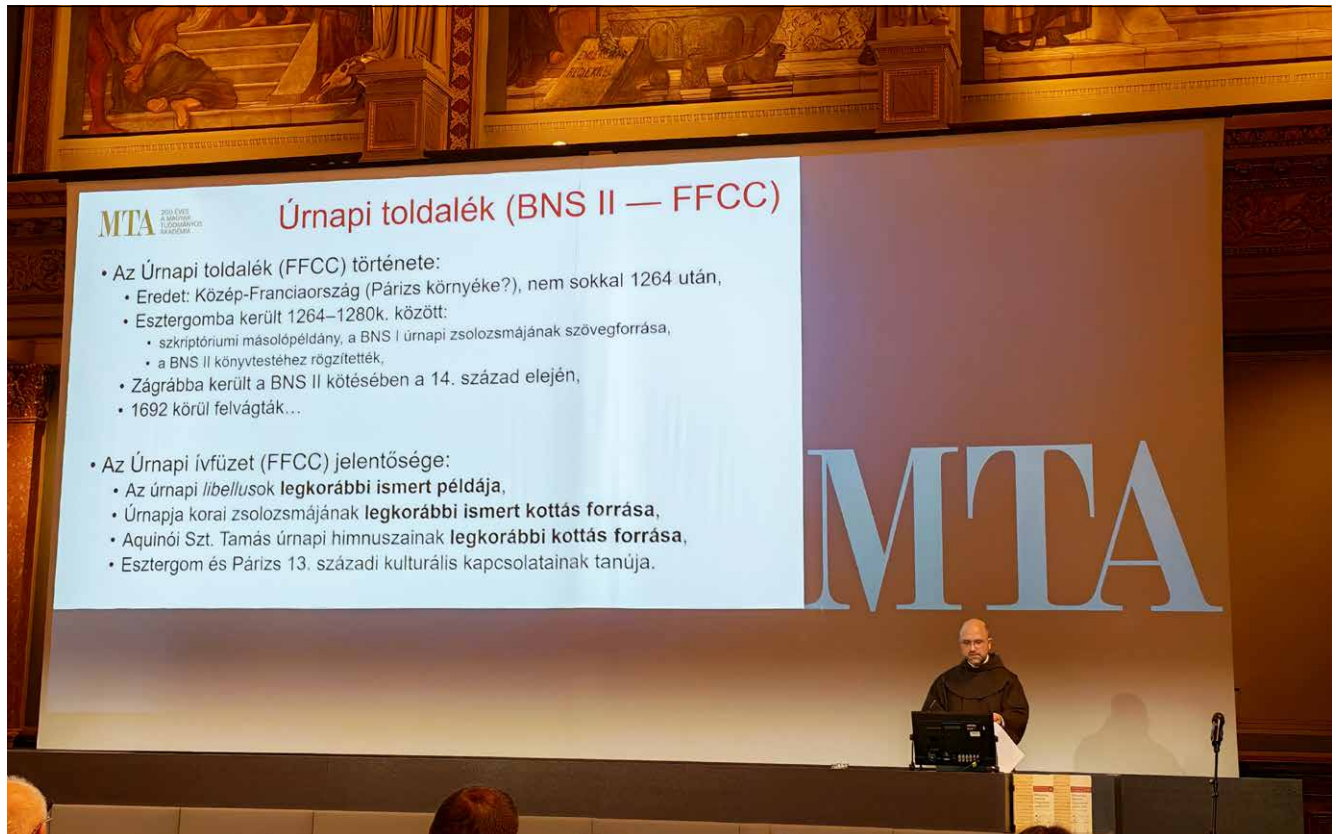
A könyvbemutató széles körű szakmai érdeklődést váltott ki, nagy létszámú közönséggel, online közvetítéssel zajlott. Oberfrank Ferenc, az MTA köztestületi igazgatója köszöntötte az esemény díszvendégeit: Kocsis Fülöp hajdúdorogi érsek metropolitát, Varga Lajos nyugalmazott püspök atyát, Lamm Vandát, az MTA alelnökét, valamint a bemutató előadóit: Czagány Zsuzsát (Digitális Zenei Fragmentológia Kutatócsoport), Madas Editet (Fragmenta et Codices Kutatócsoport), Földvály Miklós Istvánt (ELTE Liturgiátörténeti Kutatócsoport), Szoliva Gábor (Digitális Zenei Fragmentológia Kutatócsoport) és az LFZE Egyházzene tanszékének kórusát Merczel György és Mizsei Zoltán vezényletével.

A köszöntést követően a Pazirik stúdió *Rózsa a liliomok között* című rekonstrukciós animációs filmjének vetítése következett, amely immerzíven mutatta be Esztergom románkori Szent Adalbert székesegyházát. Ennek scriptoriumában íródott a 13. század utolsó évtizedeiben az esztergomi Breviarium két kötete is. A Szoliva Gábor által „mottóul” választott Porta Speciosa, a középkori székesegyház 1764-ig álló díszkapuja is hangsúlyozza az erős párhuzamot a darabjaiból újonnan rekonstruált kódex, és a mára csak töredékeiből ismert keletkezési helye, a Magyar Királyság egykori liturgikus központja között.

A könyvet bemutató előadások más-más oldalról közelítették meg a kutatás témáját és jelentőségét. Elsőként Czagány Zsuzsa foglalta össze a töredékkutatás, különösen a zenei fragmentológia hazai történetét, a kutatócsoport munkáját. Kitért a jellegzetes középkori esztergomi magyar notáció, és helyi alhagyományainak jellegzetességeire és fontosságára is, ennek kapcsán érdekes részleteket említett az Erdélyben zajló kutatásaikból. Ilyen kontextusban elhelyezve az is érthetővé vált, milyen jelentős a gyakran csupán néhány darabból álló töredékegyüttesekhez képest ez a több mint 250 darabot számláló felfedezés.

Madas Edit *Kódextöredékből* kódex című előadásában a töredékek kutatásának történetét, módszereit, valamint kodikológiai jellemzőit mutatta be. Előadását a most megjelent könyv rövid ismertetésével kezdte, majd összefoglalta a *Breviarium Notatum Strigoniense* (BNS) két kódexének keletkezését, történetét és megtalálását. Szó esett a kódex másodlagos felhasználását végző könyvkötő munkamódszeréről és az elkészült kódextöredék-kötések jellemzőiről is. Részletesen bemutatta Szoliva Gábor komplex kutatási módszerét, amelynek segítségével a nagy mennyiségű, ráadásul csak egyik oldalán olvasható töredékek szövegét beazonosította és sorbaredezte. A kutatás külön érdekessége, hogy az ívfüzetek eredeti sorrendjét is sikerült rekonstruálni.

Földvály Miklós István az előtte elhangzott szakmai hangsúlyú előadásoktól eltérő szempontból közelítette meg a kötet jelentőségét. Személyes példakkal és történetekkel gazdagított beszédében rámutatott, hogy a mára leginkább történeti jelentőségű, kulturális értéként számontartott és őrzött zenei kódexek a középkorban gyakorlati értékkel bírtak.

Ez a gyakorlat ráadásul a BNS esetében jellegzetesen „saját”, hazai, Esztergomhoz és tágabban a Magyar Királyság területéhez kapcsolódott. A felhozott példákon, a középkori esztergomi zsolozsma modern kiadásain és ezek gyakorlati használatán keresztül arra hívta föl a figyelmet, hogy még ma is megismerhető, „rekonstruálható” a zenei kulturális és liturgikus örökségünk egy része.

A kutatást bemutató előadásokat követően Szoliva Gábrriel ismertette a kódex „legértékesebb” töredékeit. A szentek ünnepeire szóló zsolozsmatételek közül kiemelte a jellegzetesen magyar vonatkozásúakat: Szent István és Szent László királyok, Szent Gellért, Szent András és Benedek, vagyis a zóborhegyi remeték ünnepére szólókat, valamint Szent Ferencet. További érdekesség a 13. század második felében keletkezett ünnep, az Úrnapija egy igen korai zsolozsmája a század végéről. Felhívta a figyelmet arra is, hogy ezek a zsolozmadallamok, szentek ünnepére szóló olvasmányok és legendák sok esetben a ma ismert legkorábbi lejegyzések, vagy igen korai változatok, emiatt a nemzetközi kutatás számára is jelentősek. Zárásként a kutatás jövőjéről és a további lappangó töredékek várható előkerüléséről ejtett szót.

A könyvbemutató szakmai részének lezárultát követően került sor a Földváry Miklós által már megemlített gyakorlati rekonstrukcióra. Az LFZE Schola Academica kórusa részben a BNS első kötetéből, legfőképp pedig a töredékeken fellelhető gregorián himnuszokból, lectio-szövegekből, antiphonákból és responsoriumokból válogatta össze az este repertoárját. Szép előadásban csendültek fel a már korábban bemutatott érdekes töredékek anyagai: Úrnapi, Szent Adalbert, András és Benedek, István, Gellért, mindenszentek és a templomszentelés ünnepére szóló dallamok. A bemutatót keretbe foglalva zárásként hallhatóvá is vált a kezdésként képekben felidézett középkori esztergomi székesegyház.

A kötetbemutató, és annak zenei illusztrációja a közeljövőben az esztergomi Bibliothecában is látható-hallható lesz.

TALLÉR LILI
Esztergomi
Főszékesegyházi Könyvtár